

DOI: 10.21005/pif.2023.53.B-02

EQUESTRIAN FACILITIES: ARCHITECTURE ANALYSIS IN FUNCTIONAL AND AESTHETIC CONTEXTS

OŚRODKI JEŹDZIECKIE – ANALIZA ARCHITEKTURY W KONTEKŚCIE FUNKCJONALNYM I ESTETYCZNYM

Aleksandra Kuśmierska

MSc. Arch

Author's Orcid number: 0000-0002-1491-3631

Cracow University of Technology

Faculty of Architecture

Department of Spatial Planning, Urban Design and Rural Design

ABSTRACT

An increasing number of equestrian facilities are being built in Poland and around the world. These premises should be designed to meet the needs of both people (the riders) and horses, while retaining high architectural value. Hippic buildings have a diverse use programme depending on their purpose. The profile of an equestrian facility directly affects its architecture in both functional and aesthetic contexts. The author analysed foreign cases of hippic buildings of varying size to present their diversity.

Key words: architecture, equestrian facility, riding hall, stable.

STRESZCZENIE

W Polsce i na świecie powstaje coraz więcej ośrodków jeździeckich. Obiekty te powinny być projektowane w taki sposób, aby spełniały zarówno potrzeby ludzi (jeźdźców), jak i koni, zachowując równocześnie wysokie walory architektoniczne. Obiekty hippiczne mają zróżnicowany program użytkowy w zależności od ich przeznaczenia. Profil ośrodka jeździeckiego będzie miał bezpośredni wpływ na jego architekturę – w kontekście funkcjonalnym i estetycznym. Autorka analizuje zagraniczne przykłady obiektów hippicznych o zróżnicowanej wielkości w celu ukazania ich różnorodności.

Słowa kluczowe: architektura, hala jeździecka, ośrodek jeździecki, stajnia.

1. INTRODUCTION

Horse riding is becoming an increasingly popular sport and form of rest and relaxation every year, both globally and in Poland. Contemporary safety, ergonomic and aesthetic needs place greater and greater requirements before horse breeders. Current design standards are becoming progressively more universal, and primarily apply to people (the riders) and the conditions that affect the wellbeing of horses. Modern infrastructure that meets a sizeable array of expectations is necessary to satisfy the needs of both of these groups. The stable, namely the building where horses reside and that performs universal functions, is a structure without which no equestrian facility can operate. In general, two basic horse keeping systems are distinguished – an individual and a group system (Tarajko-Kowalska, Mełges, Cygankiewicz 2017). The placement of a stable within an equestrian facility must be functionally synchronized with its entire infrastructure, primarily to ensure maximum safety to people and animals, while accounting for the architectural features of the facility. During an equestrian facility's design or modernization, things like siting requirements, e.g., the distance to a city, should be kept in focus. Persons who live in a city become the temporary users of spaces between metropolises and rural structures (Podhalański 2013) which significantly affects the development of these areas. During the design of an equestrian facility it should be necessary to properly delineate functional zones for the riders, observers and facility personnel. The author argues that a key role is played by the value of the economic effectiveness of the comprehensive design of an equestrian facility that accounts for the essential problem of preserving architectural beauty that cultivates local archetypes (Mełges 2018). Currently built hippic facilities should also be aligned with the precepts of sustainable development, e.g., the use of locally-sourced, unprocessed materials to build a fully functioning, modern architecture (Podhalański, Barnaś 2014).

2. OBJECTIVES

For the purposes of this study, the author selectively chose the research objectives, which were intended to facilitate understanding of various mechanisms that influence the design of equestrian facilities.

- Verify the impact of an equestrian facility's profile on its architecture – in functional and aesthetic contexts.
- Analyse foreign cases of equestrian facilities of varying size to present their diversity.
- Determine the material and structural solutions most frequently used in equestrian facilities. Present conclusions in the form of original design recommendations and highlight the best solutions.

3. STATE OF RESEARCH

In the analysis of the state of research, the author used a sample equestrian facility comprehensively characterized by J. Wrzesiński as a basis. Sample stable placements have been presented in the figure (Fig. 1) below, which depicts a survey of historical grange development (Wrzesiński 1991). In the cases shown below, the stable building was located in the corner of each complex. To better illustrate the problem, the author marked the stable building of this facility using colour.

Accounting for the provisions of construction law, a stable that is a part of an equestrian facility should be located at least 50 m from a road when facility grounds are fenced and at least 100 m when they are not. The roads that connect stables with other elements dedicated to horses such as pastures or watering areas should have no sharp turns, and should not intersect a road or a train track – which is specifically noted by J. Zwoliński (Zwoliński 1977).

Presently, specialist development used to train horses is placed in equestrian facilities, such as round pens or lunging rings (Pruchniewicz 2003). J. Kluszewski noted that stable buildings are

constructed following similar principles as several decades ago, the main difference being the amount of thermal insulation applied to a building. The buildings are well insulated, but apart from obvious positive aspects there are negative ones as well. One problem that is present in contemporary building is high humidity that accumulates throughout a stable's operation. For this reason, proper ventilation is a necessary element that must be kept in mind when designing a stable (Kluszewski 2019).

For the purposes of this paper, for obvious reasons, the state of research pertains to the most essential elements investigated by various researchers who explored the problems discussed. This is why, for the purposes of the study, it explores those problems that concern human needs associated with equestrianism and widely understood animal wellbeing in the context of ensuring the overall safety of humans and horses.

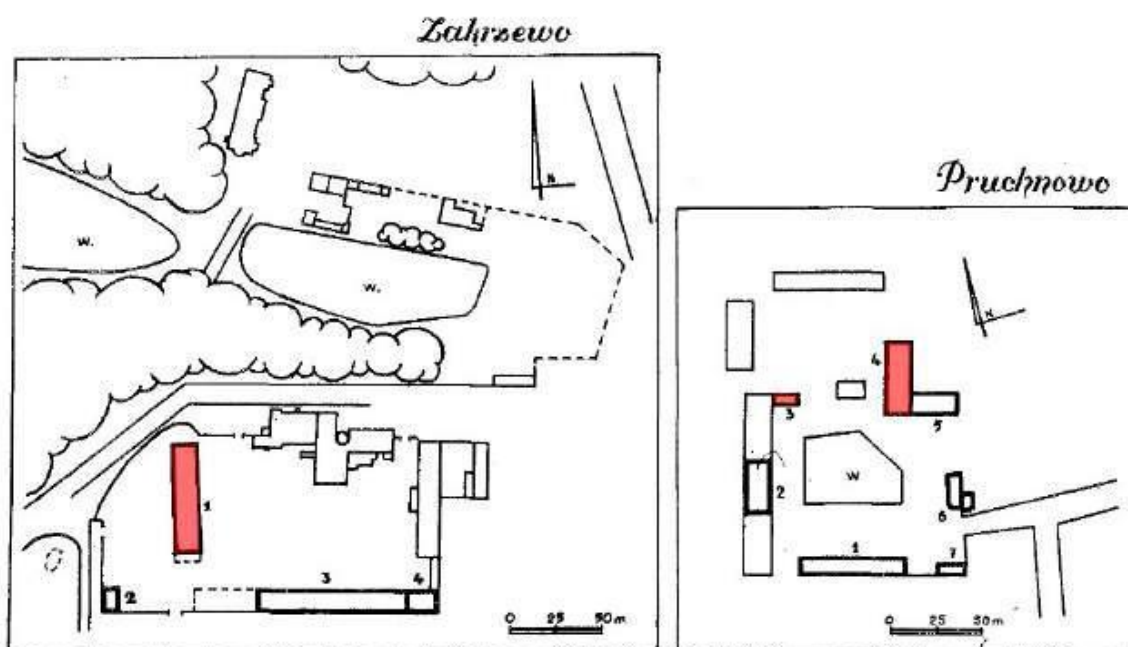

Fig. 1. Fragment of Tableau III, J. Wrzesiński, Folwarki – sprawozdanie z ewidencji w gminach Kiszkowo i Klecka, województwo poznańskie, Zakrzewo: 1 – coach house and stable, 2 – smithy, 3 – barn, 4 – granary; Pruchnowo: 1 – cowshed, 2 – barn, 3 – stable, 4 – stable, 5 – granary, 6 – livestock building, 7 – residential building

Ryc. 1. Fragment z Tablicy III, J. Wrzesiński, Folwarki – sprawozdanie z ewidencji w gminach Kiszkowo i Klecka, województwo poznańskie, Zakrzewo: 1-wozownia ze stajnią, 2-kuźnia, 3-stodoła, 4-spiczlerz; Pruchnowo: 1-obora, 2-stodoła, 3-stajnia, 4-stajnia, 5-spiczlerz, 6-budynek inwentarski, 7-budynek mieszkalny. Źródło: Wrzesiński J. (1991)

4. METHODOLOGY

To perform the research whose results were used in this study, the author had applied the observation method. The research was based on monitoring daily operations at an equestrian facility and any activities performed during this time. In most sports facilities, the facility's activity during equestrian competitions in the show jumping event was analysed as well. Field research was conducted, which yielded extensive photographic material. The periods of the direct observation of equestrian facilities located in Slovakia were within 10–14.11.2022, while the observation of facilities located in the Krakow metropolitan area took place within 1–30.10.2022. The information collected was structured and processed using the logical analysis and structure method, which produced results in the form of answers to the questions presented previously.

5. GENERAL ASSUMPTIONS FOR AN EQUESTRIAN SPORTS FACILITY LAYOUT

An equestrian facility's elements can be divided into three categories: structures dedicated to horses, equestrian infrastructure, and ancillary spaces. The first group includes: stables, internal and external horse wash racks, paddocks¹, pastures², feed storages and solariums. Equestrian infrastructure consists of: a riding hall³, an external riding area⁴, a round pen, a covered lunging ring, an open lunging ring, and an obstacle or jumping arena⁵ (Romaniuk 2004). The third group is: saddle storage, changing rooms with showers, staff spaces and an event office. An equestrian facility often features additional buildings such as a hotel for guests and event competitors, a restaurant, coffee shop or riding apparel store. The main operations profile of an equestrian facility is offering training for dressage and show jumping events. The second business branch is operating a horse hotel. In exchange for a monthly fee, riders can rent a stall along with essential board for the horse. Due to the high costs of maintaining equestrian facilities, most also opt for offering recreational riding services, which include introductory horse riding classes (using a lunge line), intermediate riding lessons in a riding hall, and recreational riding outdoors⁶.

6. SELECTED SAMPLE EQUESTRIAN FACILITIES IN SLOVAKIA, NEAR BRATISLAVA

6.1. X-Bionic Sphere, Dubová, 2254 33, 931 01 Šamorín-Čilistov

The equestrian facility in Šamorín is one of the most modern of its type in Europe. It is located around 25 km to the southeast of Bratislava's city centre. Apart from riding facilities, X-Bionic Sphere grounds also feature swimming, gymnastics, team sports infrastructure and other related uses. The equestrian section consists of two indoor riding halls, a stable complex that includes a total of 684 horse stalls, 6 external riding areas, 2 round pens and extensive accompanying infrastructure (hotels for event competitors and guests, restaurants and coffee shops). The entire complex is very well planned in terms of function – the main entrance is accentuated with a large sculpture of a galloping horse (Fig. 2) made of metal. To the left of the entrance is a two-storey restaurant building, from whose terrace one can observe jumping training sessions held at one of the external riding areas. Circulation between the entrance gate and the main formal facility building (the riding hall) was planned along a single axis – so that an entering visitor will first see the aesthetically pleasing indoor riding hall.

The entire complex is maintained in a similar material and colour scheme – natural elements were used as finishes, including wood and stone (Fig 3). Near the side external walls of the hall (Fig. 4), dark brown standing seam metal sheets were used, which, in combination with glazing on the gable walls, gives the building a modern appearance. The structural system of the hall utilizes glue-laminated timber trusses painted a dark brown colour, which excellently corresponds with the building's external décor. Inside there is a modern system of remotely controlled mechanical louvres and vents, which can be adapted to external atmospheric conditions. The equestrian facility in Šamorín is a world-class complex that meets human needs in show jumping and dressage events. However, it features no paddocks for horses. The absence of pastures or pens is unfortunately starting to become a global design trend for high-class sports facilities, where the horse is treated as an athlete and it is forgotten that it is a steppe animal, which is constantly on the move in its natural habitat. It should be remembered that keeping these animals in closed stalls for most of the time is against their nature and is going to destructively affect their psyche in the long term.

¹ A fenced area where horses can run free, its surface is natural – sand, earth, grass. A paddock can be a fenced off section of a pasture.

² A type of green land use, covered primarily with perennial grasses, typically more extensive than a paddock.

³ A riding hall typically has an internal riding area measuring 22×60 m (20×60 m are the dimensions of the so-called 'large quadrangle' which allows for organizing dressage events and conducting effective training sessions).

⁴ It is assumed that an equestrian sports facility features a professional riding surface – with the top course of quartz sand with facing fabric. Such a surface requires regular irrigation.

⁵ A fenced riding area featuring movable obstacles for show jumping or obstacle racing.

⁶ Outdoor riding means riding out into natural areas such meadows, fields or forests.

Fig. 2. A large sculpture of a galloping horse. Source: photo author

Ryc. 2. Rzeźba galopującego konia. Źródło: fot. autor

Fig. 3. Finishing the façade of a stable of natural stone and wood. Source: photo author

Ryc. 3. Wykończenie elewacji stajni z naturalnego kamienia i drewna. Źródło: fot. autor

Fig. 4. Riding hall – external view. Source: photo author

Ryc. 4. Hala jeździecka – widok z zewnątrz. Źródło: fot. autor

Fig. 5. Riding hall – internal view. Source: photo author.

Ryc. 5. Hala jeździecka – widok z wewnątrz. Źródło: fot. autor

6.2. Ing. Jozefína Jáchymová - Stajňa Plameň, Jazerná 224,/10, 900 42 Miloslava

The Plameň stable is located around 20 km to the northeast of the city centre of Bratislava. Access to the facility is provided by a gravel road (Fig. 6) maintained in an unsatisfactory technical condition (the wearing course is uneven, which hinders travel by car or bicycle), and is not illuminated in any way – during afternoon hours during the autumn and winter seasons the accessibility of this facility to children will be hampered. The facility is surrounded by a tall concrete fence that is aesthetically displeasing. The facility consists of several buildings: a stable, a riding hall and infrastructural buildings that form a loose, unplanned layout (Fig. 7) – they are oriented in different directions and at varying angles. The buildings feature a variety of finishing materials (Fig. 8) – brick, plaster, wood and PVC. When entering the facility, one can perceive a sense of chaos and architectural disorder. Some of the buildings are in an unsatisfactory technical condition, while some, such as the riding hall (Fig. 9), are in good condition. The facility offers sports and recreational riding sessions and a horse hotel. In total, the Plameň facility houses 48 horses, of which 33 are privately owned (they stay at the hotel) and 15 are horses employed in recreational rides and are the stable's property. Every horse has its own separate stall. The stable and riding hall buildings feature

mixed structural systems – partially made of masonry and partially of wood, and are covered with gable and shed roofs. The masonry stable buildings (the facility also features open, so-called 'English' stables) feature two types of glazing – windows from glass masonry units and windows with typical lights. They provide insufficient light in both cases – the stable is largely dark even when the weather outside is sunny. Extensive, dedicated paddocks and pastures for horses are located on the opposite side of the access road. After performing a building survey and site inspection of the facility, it was determined that the horses located there are in very good condition. The animals staying at the Plameň Stable spend the majority of their day in accessible pastures and paddocks – as dictated by their natural needs.

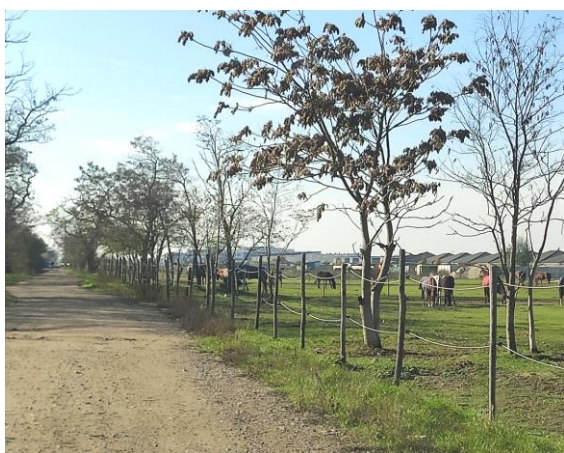

Fig. 6. Access road to the stable. Source: photo author
Ryc. 6. Droga dojazdowa do stajni. Źródło: fot. autor

Fig. 7. Entrance to the equestrian center. Source: photo author
Ryc. 7. Wejście do ośrodka jeździeckiego. Źródło: fot. autor

Fig. 8. Various finishing materials. Source: photo author
Ryc. 8. Różne materiały wykończeniowe. Źródło: fot. autor

Fig. 9. Riding hall – external view. Source: photo author
Ryc. 9. Hala jeździecka – widok z zewnątrz. Źródło: fot. autor

6.3. Jazdecký areál Čierna voda, Pezinská 901/5, 900 25 Chorvátsky Grob-Čierna Voda

The Čierna voda equestrian facility is located around 17 km to the northeast of the city centre of Bratislava. Inside the complex are two fenced, open-air riding areas surrounded by a low concrete wall. One of the stables (Fig. 10) abuts the wall of a roofed riding hall (Fig. 11) that is covered by a shed roof, with its longer wall. This is an atypical plan for riding halls. In addition, three of the four walls of the hall are semi-open – the building has no glazing. For this reason, during windy days the

temperature in the hall is lower than in corresponding facilities with full walls or with windows, while on days when the temperature is high the semi-open partitions allow for steady access to air and provide ventilation. The surface of the hall does not freeze due to the siting of the stable in contact with the hall – the horses produce heat when standing in their stalls. Above the stable there is a hay storage space. The second stable (Fig. 12) has a different functional layout – access to the stalls is provided by seven separate entrances, with 8 spaces for horses in each section.

The buildings housing the changing rooms, offices, staff spaces and the infrastructural facilities were sited in the northern part of the complex. The architecture of the buildings consists of different structural systems – the stables are built from fly ash masonry units, the riding hall features a steel system with wooden elements, while other buildings are from solid brick. The buildings have differing finishes – different materials, textures and colours (Fig. 13) were used. In visual and aesthetic terms, the facility is not cohesive, and the buildings do not reference each other in character. The Čierna voda facility only features one small paddock for horses, which is rarely used. The positive characteristics of this facility include its location in a visually attractive landscape – with extensive fields, forests and a lake. The facility offers its clients a horse hotel and a riding school – with recreational riding and carriage rides in natural landscapes.

Fig. 10. View of the stable. Source: photo author
Ryc. 10. Widok na stajnię. Źródło: fot. autor

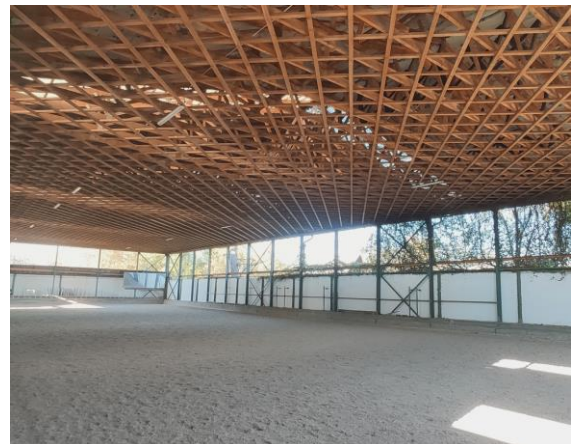

Fig. 11. Riding hall – internal view. Source: photo author.
Ryc. 11. Hala jeździecka – widok z wnętrza. Źródło: fot. autor

Fig. 12. Stable – internal view. Source: photo author.
Ryc. 12. Stajnia – widok z wnętrza. Źródło: fot. autor

Fig. 13. Utility buildings. Source: photo author.
Ryc. 13. Budynek gospodarcze. Źródło: fot. autor

7. COMPARISON OF THE X-BIONIC SPHERE ŠAMORIN FACILITY WITH KJK SZARY MICHAŁOWICE

An analysis of the equestrian facilities located in the Krakow Metropolitan Area led to the conclusion that the facility that is the most similar to them and that follows global standards for equestrian architecture is the Szary Equestrian Club located at Parkurowa Street in Michałowice. In terms of the quality and amount of equestrian infrastructure, it is among the best equestrian facilities in southern Poland. The facility consists of a stable that abuts a riding hall (Fig. 14), a detached stable, open-air riding areas with a professional quartz surface (upper and lower obstacle arena). Similarly to X-Bionic Sphere, the facility also features a hotel (Fig. 15) and restaurant for visitors, with a view of the riding hall. During the winter season this allows one to observe the riders in the hall while also enabled consumption in heated spaces. Both the Šamorin and Michałowice facilities can host events on external obstacle arenas with quartz surfaces during summer. Although the Polish facility is much smaller (it features around 200 stalls), its infrastructure, similarly to that of the Šamorin facility, allows it to host international events. The architecture of both facilities features high-class finishes and offers guests, clients and athletes a sense of spatial order.

Fig. 14. Riding hall – internal view. Source: photo author
Ryc. 14. Hala jeździecka – widok z wnętrza. Źródło: fot. autor

Fig. 15. Hotel building. Source: Szary 2023
Ryc. 15. Budynek hotelu. Źródło: Szary 2023

8. SUMMARY

An equestrian facility's profile significantly affects its infrastructure. A sports facility that specializes in organizing national and international level events, apart from a stable and riding hall, also includes hotel and gastronomic infrastructure, as well as additional recreational facilities for children, such as playgrounds. Facilities that have a large number of stables and stalls are equipped with professional riding infrastructure – they feature round pens, solariums or external and internal wash racks. Hippic facilities, especially indoor riding halls, are built from high-quality materials (ceramic masonry units, reinforced concrete structural systems) and are finished to a high aesthetic standard (often with stone or wood). The most visually attractive structure for a riding hall roof features glue-laminated timber trusses. All this pleases the eye, but it often ignores the most essential need of horses – the necessity to be on the move and be part of a group (Roberts 2007). A complete absence of paddocks and pastures for the animals, which spend most of their time closed in stable stalls, can be observed in an increasing amount of sports facilities (Pacuć 2015).

9. CONCLUSIONS

A typical stable building is either a single- or two-storey building covered with a gable roof. Such an architectural form is justified by functional (the attic typically features hay storage) and aesthetic considerations. A classical gable roof meshes well with the architecture that usually surrounds equestrian facilities, namely classical, scattered single-family development. Stables are typically built with an elongated structural layout, with multiple entrances, with a riding hall located either right beside the exit from a stable or at a location that requires leading a horse for a distance of up to several dozen metres. Analysis of the cases under study concluded that stables should be designed as having an elongated structural layout, with stalls either on one or two sides of the main hallway. Doors to the stalls should be sliding doors, with a steel frame and an inlay of solid, treated wood. The stable should have at least two exits placed in such a way so that no draughts are caused in the building – for instance, if one exit is in the gable wall, the other should be in the side wall. Buildings entered by horses (stable, riding hall) should be located as close to each other as possible, and should be well insulated. The riding hall and stable do not need to be heated. Hippic buildings also require very good ventilation, which can be provided by gravity ventilation. The architecture, form and finishes of equestrian facilities should correspond to pre-existing architecture around the site. The facilities analysed were mostly finished with natural, locally available materials like wood or stone, which enhanced their aesthetic features. An increased interest in equestrian sports and recreational horse riding can be observed both in Poland and Slovakia. However, it must be concluded that high financial expenditure on the construction of hippic facilities does not always go hand in hand with meeting all of the needs of horses in regards to exercise or the desire to be in a group.

OŚRODKI JEŹDZIECKIE – ANALIZA ARCHITEKTURY W KONTEKŚCIE FUNKCJONALNYM I ESTETYCZNYM

1. WSTĘP

Jeździectwo z roku na rok, na świecie, jak też w Polsce staje się bardzo popularnym sportem oraz formą relaksu i wypoczynku. Współczesne wymogi związane z bezpieczeństwem, ergonomią i estetyką, stawiają przed hodowcami koni i projektantami ośrodków jeździeckich coraz większe wymagania. Obecne standardy projektowe stają się bardziej uniwersalne, dotyczą przede wszystkim ludzi (jeźdźców), ale też warunków dobrostanu koni. Dla potrzeb obu wymienionych grup niezbędna jest nowoczesna infrastruktura, spełniająca różnorakie oczekiwania. Obiektem, bez którego ośrodek jeździecki nie mógłby funkcjonować, jest główne miejsce pobytu koni, czyli stajnia, spełniająca funkcje uniwersalne. Ogólnie, wyróżnia się dwa podstawowe systemy utrzymania koni – indywidualny i grupowy (Tarajko-Kowalska, Melges, Cygankiewicz 2017). Lokalizacja stajni w ośrodku jeździeckim musi być funkcjonalnie zsynchronizowana z całą infrastrukturą, aby przede wszystkim zachować maksymalne bezpieczeństwo ludzi i zwierząt, z uwzględnieniem walorów architektonicznych ośrodka. W trakcie projektowania lub modernizowania ośrodka jeździeckiego, powinny być brane pod uwagę wymogi lokalizacji obiektu, np. odległość od miasta. Osoby mieszkające w mieście stają się czasowymi uczestnikami przestrzeni pomiędzy metropolią a strukturami wiejskimi (Podhalański 2013) co znacząco wpływa na rozwój tych obszarów. Projektując ośrodek jeździecki, niezbędnym powinno być wyznaczenie funkcjonalne odpowiednich stref dla jeźdźców i obserwatorów oraz pracowników ośrodka jeździeckiego. Według autorki opracowania, kluczową rolę powinna odgrywać wartość efektywności ekonomicznej kompleksowego opracowania ośrodka jeździeckiego przy uwzględnieniu istotnego problemu jakim jest zachowanie piękna architektonicznego pielęgnującego lokalny archetyp (Melges 2018). Współcześnie powstające obiekty hippiczne powinny wpisywać się również w zasady zrównoważonego rozwoju, m. in. wykorzystania lokalnie

dostępnych, nieprzetworzonych materiałów do budowy w pełni funkcjonującej nowoczesnej architektury (Podhalański, Barnaś 2014).

2. CELE PRACY

Na użytek artykułu, autorka w sposób selektywny dobiera wybrane cele pracy, które powinny ułatwić zrozumienie różnych mechanizmów, wpływających na tworzenie ośrodków jeździeckich.

- Zweryfikowanie wpływu profilu ośrodka jeździeckiego na jego architekturę – w kontekście funkcjonalnym i estetycznym.
- Analiza zagranicznych przykładów ośrodków jeździeckich o zróżnicowanej wielkości w celu ukazania ich różnorodności.
- Określenie najczęściej stosowanych rozwiązań konstrukcyjno – materiałowych w ośrodkach jeździeckich. Przedstawienie wniosków w formie autorskich zaleceń projektowych – wskazanie najlepszych rozwiązań.

3. STAN BADAŃ

Analizując stan badań autorka opiera się na przykładowym ośrodku jeździeckim, którego wszechstronną analizę opracował J. Wrzesiński. Przykłady usytuowania stajni przedstawia poniższa ilustracja (Ryc. 1) prezentująca inwentaryzację historycznych zabudowań folwarków (Wrzesiński 1991). Obiekt stajni lokalizowany jest w poniższych przykładach w narożu całości założenia. W badanym zespole ośrodka jeździeckiego, dla lepszego zilustrowania problemu, autorka artykułu kolorystycznie wyodrębniła budynek stajni.

Uwzględniając wymogi prawa budowlanego, stajnia będąca częścią ośrodka jeździeckiego powinna być zlokalizowana minimum 50 metrów od drogi (kiedy teren ośrodka jest ogrodzony) i minimum 100 metrów (przy terenie nieogrodzonym). Drogi, które łączą stajnie z innymi elementami przeznaczonymi dla koni jak pastwiska czy wodopoje, nie powinny mieć ostrych zakrętów, przecinać się z drogą czy torami kolejowymi – na co szczególną uwagę zwraca Jerzy Zwoliński (Zwoliński 1977).

Współcześnie w obrębie ośrodka jeździeckiego lokalizuje się specjalistyczną zabudowę wykorzystywaną do treningu koni, jak karuzela dla koni czy kryty lonżownik (Pruchniewicz 2003). Budynki stajni według J. Kluszewskiego są konstruowane na podobnej zasadzie jak stajnie sprzed kilkudziesięciu lat, natomiast różnicą jest jakość izolacji termicznej stosowanej w obiekcie. Współcześnie wykorzystujemy do tego celu styropian lub wełnę mineralną. Obiekty są dobrze izolowane, ale oprócz oczywistych aspektów pozytywnych istnieją również te negatywne. Jednym z problemów występujących w nowoczesnych budynkach jest wysoki poziom wilgoci, która występuje podczas eksploatacji stajni. Z tego powodu niezbędnym elementem, który należy uwzględnić przy projektowaniu stajni jest właściwa wentylacja (Kluszewski 2019).

Uwzględniając potrzeby artykułu, z oczywistych względów stan badań dotyczy najbardziej istotnych elementów, którymi zajmowali się różni badacze omawianych problemów. Dlatego na użytek opracowania eksponowane są te problemy, które dotyczą potrzeb ludzkich związanych z jeździectwem oraz szeroko rozumianego dobrostanu zwierząt, w kontekście zapewnienia wszechstronnego bezpieczeństwa człowieka i konia.

4. METODOLOGIA

Do przeprowadzenia badań, których wyniki przedstawiono w niniejszym artykule, zastosowano metodę obserwacyjną. Badanie polegało na monitorowaniu przebiegu dnia w ośrodku jeździeckim i wszystkich wykonywanych w tym czasie czynności. W większych obiektach sportowych przeanalizowano również działalność ośrodka podczas rozgrywanych zawodów jeździeckich w konkurencji skoki przez przeszkody. Przeprowadzono badania terenowe, podczas których pozyskano obszerny materiał zdjęciowy. Terminy obserwacji bezpośredniej ośrodków jeździeckich zlokalizowanych na

terenie Słowacji przypadają na 10-14.11.2022 r. natomiast obiektów zlokalizowanych na obszarze krakowskiego obszaru metropolitalnego na 1.10.2022-30.10.2022 r. Badano ośrodki zlokalizowane w miejscowościach Šamorín-Čilistov, Miloslava, Čierna Voda oraz Michałowice i Czaśław. Zebrane informacje uporządkowano i poddano metodzie analizy i konstrukcji logicznej otrzymując wyniki dające odpowiedzi na postawione wcześniej pytania.

5. OGÓLNE ZAŁOŻENIA SPORTOWEGO OŚRODKA JEŹDZIECKIEGO

Elementy ośrodka jeździeckiego możemy podzielić na 3 kategorie: obiekty przeznaczone dla koni, infrastrukturę jeździecką oraz pomieszczenia pomocnicze. Do pierwszej grupy należą: stajnia, wewnętrzna i zewnętrzna myjnia dla koni, padok⁷, pastwisko⁸, paszarnia i solarium. Na infrastrukturę jeździecką składają się: hala jeździecka⁹, plac zewnętrzny do jazdy¹⁰, karuzela dla koni, lonżownik kryty, lonżownik odkryty, pracour¹¹ (Romaniuk 2004). Trzecią grupę stanowią: siodlarnia, szatnie wraz z natryskami, pomieszczenia socjalne, biuro zawodów. Często na terenie ośrodka jeździeckiego lokalizuje się również dodatkowe budynki jak hotel dla gości i zawodników, restauracja, kawiarnia czy sklep jeździecki. Głównym profilem działalności sportowego ośrodka jeździeckiego jest działalność w dyscyplinie ujeżdżenia oraz skoków przez przeszkody. Drugim profilem zarobkowania ośrodka jest prowadzenie pensjonatu dla koni. W zamian za comiesięczną opłatę, zawodnicy mają możliwość wynajęcia boksu wraz z podstawowym wyżywieniem konia. Ze względu na wysokie koszty utrzymania ośrodka jeździeckiego, większość z nich decyduje się również na prowadzenie jazd rekreacyjnych, do których zalicza się nauka jazdy konnej od podstaw (na lonży), jazdy dla średnio zaawansowanych na maneżu oraz rekreacyjne wyjazdy w teren¹².

6. WYBRANE PRZYKŁADOWE OŚRODKI JEŹDZIECKIE ZLOKALIZOWANE NA SŁOWACJI, W OKOLICACH BRATYSŁAWY

6.1. X-Bionic Sphere, Dubová, 2254 33, 931 01 Šamorín-Čilistov

Ośrodek jeździecki w Samorinie jest jednym z najnowocześniejszych obiektów tego typu w Europie. Znajduje się ok. 25 km w kierunku południowo – wschodnim od centrum Bratysławy. Oprócz obiektów jeździeckich na terenie X-Bionic Sphere zlokalizowana jest również infrastruktura pływakowa, gimnastyczna, dla sportów zespołowych i inna. Część jeździecką stanowią 2 kryte ujeżdżalnie, zespół stajni, w których łącznie znajduje się 684 boksov dla koni, 6 zewnętrznych placów do jazdy, 2 karuzele oraz szeroko rozbudowana infrastruktura towarzysząca (hotele dla zawodników i gości, restauracje i kawiarnie). Cały kompleks jest świetnie rozplanowany pod względem funkcjonalnym – główne wejście jest zaakcentowane dużą, wykonaną z metalu, rzeźbą biegnącego konia (Ryc. 2).

Po lewej stronie od wejścia znajduje się dwukondygnacyjny budynek restauracji, z tarasu którego można oglądać treningi skokowe odbywające się na jednym z zewnętrznych placów do jazdy. Komunikacja pomiędzy bramą wejściową, a głównym reprezentacyjnym budynkiem ośrodka (halą jeździecką) zaplanowana została w jednej osi – tak, że wchodzący na teren gość czy zawodnik w pierwszej kolejności zobaczy krytą ujeżdżalnię o wysokich walorach estetycznych. Cały kompleks utrzymany jest w podobnej koncepcji materiałowej i kolorystycznej – jako wykończenie zastosowano elementy pochodzenia naturalnego – drewno oraz kamień (Ryc. 3).

⁷ Ogródzony plac, na który wypuszcza się konie, jego podłoże jest zastane (naturalne) - piasek, ziemia, trawa. Padok może być wydzieloną częścią z pastwiska.

⁸ Rodzaj użytków zielonych porośniętych głównie wieloletnimi trawami, zazwyczaj większe niż padok.

⁹ Hala jeździecka najczęściej ma wymiary ujeżdżalni wewnętrznej 22m x 60m (20m x 60m to wymiary tzw. „dużego czworoboku” co umożliwi organizację zawodów w kategorii ujeżdżenia, a także zapewnia możliwość przeprowadzenia efektywnych treningów.

¹⁰ W sportowym ośrodku zakłada się realizację profesjonalnego podłoża jeździeckiego - z górną warstwą z piasku kwarcowego ze ścinkami flizeliny. Podłoże takie wymaga regularnego nawadniania.

¹¹ Ogródzony plac do jazdy, na którym znajdują się przeszkody ruchome – do dyscypliny skoków przez przeszkody.

¹² Wyjazdy w teren oznaczają wyjazd wierzchem w naturalną przestrzeń jaką jest np. łąka, pola czy las.

Przy bocznych ścianach zewnętrznych hali (Ryc. 4) użyto także ciemnobrązową blachę na rąbek stojący, która w połączeniu z dużymi przeszkleniami na ścianach szczytowych nadaje budynkowi nowoczesny wygląd. Konstrukcja hali opiera się na wiązarach z drewna klejonego, pomalowanych na ciemnobrązowy kolor, który świetnie koresponduje z wykończeniem zewnętrznym budynku. Wewnątrz (Ryc. 5) zainstalowano nowoczesny system mechanicznych rolet i wywietrzników sterowanych zdalnie – dając możliwość dostosowania ich układu do panujących na zewnątrz warunków atmosferycznych.

Ośrodek jeździecki w Samorinie jest obiektem klasy światowej spełniającym wymagania człowieka w konkurencjach skoków przez przeszkody i ujeżdżenia. Jednak przy takiej klasy obiekcie nie przewidziano padoków dla koni. Brak pastwisk czy wybiegów zaczyna być niestety światową tendencją projektową dla wysokiej klasy obiektów sportowych, w których konia traktuje się jako sportowca zapominając równocześnie, że jest on zwierzęciem stepowym, który w naturalnych warunkach stale się przemieszcza. Należy pamiętać, że utrzymywanie tych zwierząt przez większość czasu zamkniętych w boksach jest niezgodne z ich naturą i po dłuższym okresie będzie destrukcyjnie wpływać na ich psychikę.

6.2. Ing. Jozefína Jáchymová - Stajňa Plameň, Jazerná 224./10, 900 42 Miloslava

Stajnia „Plameň” zlokalizowana jest ok. 20 km w kierunku północno-wschodnim od centrum Bratysławy. Dostęp do ośrodka stanowi szutrowa droga (Ryc. 6), utrzymana w niedostatecznym stanie (powierzchnia drogi jest nierówna, utrudnia poruszanie się po niej zarówno samochodem jak i rowerem), dodatkowo ulica nie jest w żaden sposób oświetlona -w godzinach popołudniowych, w okresie jesienno-zimowym dostępność tego obiektu dla młodszych dzieci będzie z tego powodu utrudniona. Obiekt ogrodzony jest wysokim betonowym płotem o niskich walorach estetycznych. Na ośrodek składa się kilka budynków stajni, hala i budynki gospodarcze zlokalizowanych w sposób przypadkowy – ustawione są w różnych kierunkach i pod wieloma kątami. Materiały wykończeniowe budynków są różne (Ryc. 8) – cegła, tynk, drewno, PCV. Wchodząc na teren obiektu (Ryc. 7) odnosi się wrażenie chaosu i braku uporządkowania architektonicznego.

Część obiektów jest w niedostatecznym stanie technicznym, inne, np. hala (Ryc. 9) w stanie dobrym. Ośrodek oferuje jazdy sportowe, rekreacyjne oraz pensjonat dla koni. Łącznie na terenie „Plameň” jest 48 koni, z czego 33 to zwierzęta prywatne (w pensjonacie), a 15 to konie pracujące w rekreacji – własność stajni. Każdy koń posiada odrębny boks. Budynki stajni i hali zrealizowane są w konstrukcji mieszanej – częściowo murowanej, a częściowo drewnianej, kryte dachami dwuspadowymi i jednospadowymi. W budynkach stajni murowanych (na terenie obiektu zlokalizowano również otwarte stajnie tzw. „angielskie”) uwzględniono 2 rodzaje przeszkleń – okna z Luxferów oraz okna z klasycznymi szymbami. W jednym i drugim przypadku dają one zbyt mało światła – w stajni panuje półmrok nawet przy słonecznej pogodzie. Rozległe padoki i pastwiska dla koni wydzielone są po przeciwnej stronie drogi dojazdowej. Po przeprowadzeniu inwentaryzacji i wizji lokalnej w ośrodku stwierdzono, że przebywające tam konie utrzymane są w bardzo dobrej kondycji. Zwierzęta przebywające w Stajni „Plameň” większość każdego dnia spędzają na dostępnych pastwiskach i padokach – zgodnie z ich naturalnymi potrzebami.

6.3. Jazdecký areál Čierna voda, Pezinská 901/5, 900 25 Chorvátsky Grob-Čierna Voda

Ośrodek jeździecki „Čierna voda” zlokalizowany jest ok. 17 km w kierunku północno -wschodnim od centrum Bratysławy. Wewnątrz kompleksu zrealizowano 2 place do jazdy ogrodzone niskim betonowym murkiem. Jedna ze stajni (Ryc. 10) swoim dłuższym bokiem przylega do ściany krytej ujeżdżalni (Ryc. 11), przykrytej dachem jednospadowym. Jest to nietypowe rozwiązanie dla hal jeździeckich. Dodatkowo 3 z 4 ścian hali są półotwarte – obiekt nie posiada przeszkleń. Z tego powodu w hali, w wietrzne dni odczuwalna jest niższa temperatura niż w odpowiednikach ze ścianami pełnymi lub z oknami, natomiast w dni, kiedy temperatura powietrza jest wysoka półotwarte prze-grody zapewniają stały dostęp powietrza i przewiew. Podłoże hali nie zamarza dzięki usytuowaniu stajni tuż przy hali – konie stojąc w boksach wytwarzają ciepło. Nad wspomnianą stajnią znajduje się magazyn słomy i siana.

Druga stajnia (Ryc. 12) posiada inny układ funkcjonalny – dostęp do boksów zapewnia 7 odrębnych wejść, w każdej z części zaprojektowano 8 miejsc dla koni. Budynek szatni, biura i pomieszczeń socjalnych i budynku gospodarczego zlokalizowano w północnej części całego kompleksu. Architektura obiektów zrealizowana jest w różnych systemach konstrukcyjnych – stajnie są murywane z pustaków żużlowych, hala w systemie stalowym z elementami drewnianymi, a pozostałe budynki zrealizowane z cegły pełnej. Obiekty wykończono w różny sposób – użyto różnych materiałów, faktur i kolorów (Ryc. 13). Pod względem wizualnym i estetycznym ośrodek nie jest spójny, a poszczególne budynki nie nawiązują do siebie charakterem. Na terenie „Čierna voda” uwzględniono tylko jeden niewielki padok dla koni, który rzadko jest wykorzystywany. Do pozytywnych cech tego ośrodka należy natomiast zaliczyć położenie w atrakcyjnej wizualnie okolicy – rozległych pól, lasów i jeziora. Ośrodek oferuje klientom pensjonat dla koni, szkółkę jeździecką – jazdy rekreacyjnej oraz przejażdżki bryczką pośród naturalnych krajobrazów.

7. PORÓWNANIE OŚRODKA JEŹDZIECKIEGO X-BIONIC-SPHERE SAMORIN Z KJK „SZARY” MICHAŁOWICE

Analizując ośrodki jeździeckie zlokalizowane na terenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego można stwierdzić, że obiektem najbardziej zbliżonym i podążającym za światowym standardem architektury jeździeckiej jest Klub Jazdy Konnej „Szary” zlokalizowany przy ul. Parkurowej w Michałowicach. Pod względem jakości i ilości infrastruktury jeździeckiej jest jednym z najlepszych ośrodków jeździeckich Polski południowej. Obiekt składa się ze stajni przylegających do hali jeździeckiej (Ryc. 14), stajni wolnostojącej, zewnętrznych placów do jazdy, z profesjonalnym podłożem kwarcowym (parkur dolny i górny).

Podobnie jak w X-BIONIC-SPHERE, na terenie ośrodka znajduje się również hotel (Ryc. 15) i restauracja dla gości z widokiem na halę jeździecką. W sezonie zimowym daje to możliwość podziwiania zmagañ jeźdźców na hali, przy równoczesnej możliwości konsumpcji w ogrzewanych pomieszczeniach. Zarówno w obiekcie w Samorinie jak i obiekcie w Michałowicach, w sezonie letnim również rozgrywane są zawody na zewnętrznym parkurze z podłożem kwarcowym. Choć opisywany ośrodek zlokalizowany w Polsce jest znacznie mniejszy (posiada ok. 200 boksów) to infrastruktura, podobnie jak w Samorinie pozwala przegrywać zawody rangi międzynarodowej. Architektura obu ośrodków wykończona jest na wysokim poziomie zapewniając gościom, klientom i zawodnikom poczucie ładu przestrzennego.

8. PODSUMOWANIE

Profil ośrodka jeździeckiego znacząco wpływa na jego infrastrukturę. W obiekcie sportowym specjalizującym się w organizacji zawodów jeździeckich rangi krajowej i międzynarodowej oprócz stajni i hali jeździeckiej uwzględnia się zaplecze hotelowe, gastronomiczne, a także w dodatkowe obiekty rekreacyjne dla dzieci, np. place zabaw. Ośrodki posiadające dużą ilość stajni i boksów wyposażone są w profesjonalną infrastrukturę jeździecką – posiadają karuzele dla koni, solaria czy zewnętrzne i wewnętrzne myjki. Obiekty hippiczne, zwłaszcza kryte ujeżdżalnie wykonane są z dobrej jakości materiałów (pustaki ceramiczne, konstrukcje żelbetowe) i wykończone są na wysokim poziomie estetycznym (często jest to kamień lub drewno). Najbardziej atrakcyjną wizualnie konstrukcją dachu hali jest realizacja z wiązarów wykonanych z drewna klejonego. Wszystko to cieszy ludzkie oko, zapominając często o spełnieniu podstawowej potrzeby koni – konieczności ruchu i przebywania w grupie (Roberts 2007). W coraz większej ilości sportowych obiektów można zaobserwować całkowity brak padoków i pastwisk dla zwierząt, które większość czasu spędzają zamknięte w stajennym boksie (Pacur 2015).

9. WNIOSKI

Typowy budynek stajni jest obiektem jedno lub dwu-kondygnacyjnym kryty dachem dwuspadowym. Taka forma architektoniczna jest uzasadniona względami funkcjonalnymi (na poddaszu lokalizuje się zazwyczaj magazyn siana i słomy) oraz względami estetycznymi. Klasyczny dwuspadowy dach

dobrze koresponduje z otaczającą ośrodki jeździeckie architekturą, którą zazwyczaj stanowi rozproszona zabudowa jednorodzinna o klasycznym wyglądzie. Stajnie realizowane są najczęściej w układzie konstrukcyjnym podłużnym, z wieloma wejściami, z halą zrealizowaną tuż przy wyjściu ze stajni lub taką, do której trzeba dojść z koniem kilkadziesiąt metrów. Analizując powyższe przypadki autorka dochodzi do wniosków, że stajnie powinny projektować się w układzie konstrukcyjnym podłużnym, z boksami po jednej, lub po obu stronach korytarza. Drzwi do boksów należy realizować w systemie przesuwnym, w konstrukcji stalowej z wypełnieniem z litego impregnowanego drewna. Stajnia powinna posiadać minimum 2 wejścia zlokalizowane w taki sposób, aby w budynku nie występowały przeciągi – czyli np. jedno wejście w uwzględnione w ścianie szczytowej a drugie na elewacji bocznej. Obiekty, w których przebywają konie (stajnia, hala) powinny być zlokalizowane maksymalnie blisko siebie oraz bardzo dobrze zaizolowane termicznie. Hala i stajnia nie mogą być ogrzewane. W budynkach hippicznych konieczna jest również bardzo dobra wentylacja, np. grawitacyjna. Architektura, forma i wykończenie ośrodków jeździeckich powinno korespondować z istniejącą architekturą. Analizowane ośrodki w większości przypadków były wykończone przy użyciu naturalnych, lokalnie występujących materiałów jak drewno czy kamień, co podnosiło walory estetyczne tych obiektów. W Polsce i na Słowacji obserwuje się zwiększone zainteresowanie sportami jeździeckimi oraz jazdą rekreacyjną ale równocześnie stwierdza się, że wysokie nakłady finansowe przeznaczane na realizację obiektów hippicznych nie zawsze są tożsame ze spełnieniem wszystkich potrzeb koni w zakresie ruchu i potrzeby przebywania w grupie.

REFERENCES

- Kluszewski, J. (2019), *Projektowanie ośrodków jeździeckich z myślą o koniu*, [online] <https://www.kluszewski.com.pl/192/projektowanie-osrodkow-jezdzieckich>, (Accessed 03-08-2022).
- Mełges H. (2018), *Pozamiejski obraz przestrzenno-architektoniczny Małopolski wczoraj i dziś (wybrane problemy)*, Kraków, pp. 189-199.
- Pacuć A. (2015), *Działalność Krakowskiego Klubu Jazdy Konnej do 2015 roku*, Kraków, pp. 104-106
- Podhalański B. Barnaś K. (2014), *Modern architecture though local forms and materials*, Albena.
- Podhalański B. (2013), *Integrowanie przestrzeni metropolitalnych*, Kraków, pp. 53-55, (Struktury wiejskie a suburbanizacja obszarów metropolitalnych).
- Pruchniewicz W. (2003), *Akademia Jeździecka*, Warszawa, 2-3; 124-128.
- Roberts M, (2007), *Jeździectwo naturalne bez tajemnic*, Warszawa, pp. 196-201
- Romaniuk W., Overby T. (2004), *Systemy utrzymania koni. Poradnik*.
- Szary (2023). Klub Jazdy Konnej Szary. www.kjkszary.pl/galeria (Accessed 10-01-2023)
- Tarajko-Kowalska J, Mełges H., Cygankiewicz I. (2017), *Miejskie farmy ze zwierzętami, ogrody edukacyjne i ośrodki jeździeckie*, Kraków, pp.. 60-68.
- Wrzesiński J. (1991), *Folwarki – sprawozdanie z ewidencji w gminach Kiszkowo i Kłęcka*
- Zwoliński J. (1977), *Hodowla koni*, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.

AUTHOR'S NOTE

The author is a PhD programme student at the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology. Her research interests include the subject matter of equestrian facilities in their architectural and spatial aspects. She conducts her research using cases of equestrian facilities located in the Krakow Metropolitan Area and in selected European cities.

O AUTORZE

Autorka jest doktorantką na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej. W badaniach podejmuje problematykę ośrodków jeździeckich w aspekcie architektoniczno-przestrzennym. Badania przeprowadza na przykładzie ośrodków jeździeckich zlokalizowanych w krakowskim obszarze metropolitalnym oraz w wybranych miastach europejskich.

Contact | Kontakt: ale.kusmierska@gmail.com